

PREOȚI GRECO-CATOLICI

Preotul **Ion-Joldea Dunca** (†), parohul Ieudului - Maramureș, a fost grav maltratat și a murit în temniță.

Preotul **Victor Fanea** (†) a fost parohul comunei Sâncraia, județul Satu Mare. Arestat, închis, condamnat la muncă silnică, pentru că nu a trecut la Ortodoxie, a fost trimis în lagăr, lângă Stoenești, pe Dunăre, și de aici în lagărul Salcia, fiind chinuit, supus unui regim de exterminare. A murit în aprilie 1960 și a fost aruncat în groapa comună. Soția sa a rămas văduvă cu cinci copii mici¹.

Preotul **Iuliu Făgărășanu**, născut la 31 mai 1903 în comuna Ludișor, județul Alba, paroh în Pătrungeni, județul Alba, hirotonit la 21 iunie 1925 de către episcopul Vasile Suciuc, a fost condamnat prin sentința 79/1960 a Tribunalului Militar București la șapte ani de închisoare, pentru "uneltire contra ordinii sociale" și întemnițat la Jilava și Aiud.

Preotul **Eusebiu Fătu**, din Baia Mare, astăzi profesor la Institutul Teologic Român Unit, a fost arestat de trei securiști în 13 februarie 1952. La Securitatea din Baia Mare a întâlnit foarte mulți preoți. Pe la orele 3 noaptea, au fost încărcăți cu toții în două camioane, transportați la Satu Mare și închiși în celulele de la subsolul casei avocatului dr. Titus Demian. Izolat, ținut în întuneric și păzit de gardieni, care-i înjurau continuu fiindcă a fost hirotonit preot clandestin, a fost acuzat că face parte dintr-o organizație subversivă "Astra". A fost obligat să stea zile și nopți în picioare, iar când n-a mai rezistat, au adus un medic evreu de la spitalul din localitate care i-a dat două pilule și a zis râzând: "kutya baja sincs" (N-are nici boala cânelui). După două luni de chinuri, a fost transferat la Penitenciarul din Satu Mare, închis singur într-o celulă fără paturi, unde era nevoit să doarmă pe dușumea. I se părea rai, față de Securitate. În 16 decembrie 1952 a fost eliberat și s-a întors acasă.

Preotul **Vasile Feneșan**, parohul Suceagului, județul Cluj, a refuzat să treacă la ortodocși, a fost arestat, batjocorit de Securitate, scos cu toată familia (opt persoane) din casa parohială și instalat într-o casă veche și parțial distrusă, la marginea satului.

După multe cereri și intervenții, a fost angajat mai întâi muncitor necalificat, vagonetar, la Fabrica de cărămizi, apoi ca om de serviciu, măturător, la fabrica de încălțăminte "Clujana", de unde s-a pensionat.

Eugen Foișor, preot în Oradea, secretar episcopesc, a fost arestat de trei ori: în 1946, apoi în 30 octombrie 1948, când a fost condamnat la șase ani și, ultima oară în 1958, când a fost condamnat la muncă silnică pe viață. În 1964 a fost grațiat. Viața sa a fost pildă de preoție sfântă.

A murit la Oradea, în 1991.

Preotul **Augustin Folea**, a fost reținut într-o mănăstire ce fusese stabilită drept domiciliu forțat pentru episcopii și preoții greco-catolici, apoi a fost dus la închisoarea din Sighet. Curând după aceea, a fost eliberat. A murit acasă.

Preotul **Ion Folea**, canonic mitropolitan la Blaj, a fost arestat la 30 octombrie 1948.

Preotul **Vasile Gavriș** din Homorod, Satu Mare, și-a mărturisit cu mult curaj credința în care a rămas statornic și în închisorile comuniste.

Preotul **Gârlonțea** din Șeica Mare a trecut prin închisorile comuniste.

Părintele canonic profesor **Ioan Georgescu** s-a născut la 16 martie 1889, în localitatea Scorei, județul Sibiu. A terminat liceul la Blaj (1907), primul an de teologie la Oradea, continuând-o la Budapesta. Și-a luat doctoratul în Teologie la Viena în 1913. Din 1913 este numit profesor de Religie la Liceul de băieți și la Școala Normală Română Unită din Oradea. În 1918 devine profesor de Teologie la Blaj și secretar literar al "Astrei" - Sibiu, apoi profesor la Liceul "Mircea cel Mare" din

¹ "Memoria" nr.6/1992 și Al.Rațiu - "Biserica furată", Cluj-Napoca, 1990, p.120.

Constanța, pe urmă subdirector general al Ministerului Cultelor, cu detașare la Președinția Consiliului de Miniștri -București.

A fost hirotonit preot la 1 iulie 1931 și numit canonic la Oradea, în 1932. A activat ca profesor de Istorie bisericească la Academia Teologică Unită din Oradea, canonic și conferențiar al AGRU-lui, iar în perioada ocupației horthyste (1940-1944) a predat și limba maghiară, la Școala Normală Română Unită - Oradea. Multe din lecțiile sale erau axate însă pe continuitatea românilor în Dacia, sau vorbeau despre drepturile românilor asupra Transilvaniei, ceea ce i-a uimit și speriat pe elevii săi, mărturisește profesorul Aurel Bulzan din Cluj și colonelul Ioan Firez, care i-au fost elevi.

O dată cu ocuparea României de către sovietici, a început și pentru dânsul suferința cauzată de interzicerea Bisericii Unite, al cărei preot a fost. La început s-a izolat, însă până la urmă, intrând în vizorul autorităților comuniste, a rămas fără serviciu; mai târziu a fost încadrat ca profesor suplinitor de Limba rusă la Cisnădie.

Pe o panglică găsită în casa nepotului său, Gheorghe Moisin, era scrisă cu litere cusute data arestării sale - 29 septembrie 1961.

A suferit închisoare pentru apărarea credinței sale catolice. Eliberat în 1964, a trăit la București, cercetând uneori Biblioteca Academiei. A murit de inimă la 4 martie 1968, pe stradă în București, fiind găsit la Morgă de nepoata sa, la care era găzduit și adus la Sacadate de nepotul său, preotul Prie - trecut la Ortodoxie de frică - care l-a înmormântat în Cimitirul din Sacadate.

Părintele Ioan Georgescu a scris multe lucrări importante, dintre care amintim: *Istoria Bisericii Universale*, Blaj, 1926 și 1931; *Istoria Seminarului român unit Oradea*, București, 1923; *Episcopul Demetriu Radu*, Cernăuți, 1925; *Episcopul Mihail Pavel*, Oradea 1927; *Tudor Vladimirescu* 1923, Sibiu; ș.a.

Despre preotul **Mihai Gherman** (†), din Tarcea - Bihor, relatează fiica acestuia, doamna Lucia Maria Pasca din Șimleu Silvaniei. Arestat în august 1952, fiindcă a combătut așa-zisele arătări ale Maicii Sfinte la Pișcari, județul Satu Mare, la Chenizi (Voievozi) județul Bihor, a fost dus împreună cu câțiva credincioși la Securitatea din Oradea, iar de aici, condamnat la 24 de luni de muncă forțată. În primăvara lui 1953 se afla la Ghencea² - București, unde, în urma unei epidemii, a decedat în 6 iulie 1953, fiind îngropat fără să i se știe mormântul nici astăzi.

Părintele **Vasile Gherman**, născut la 17 octombrie 1921 în satul Popteleac, comuna Gârbău, județul Sălaj, a făcut studiile primare în Cluj, la Liceul "Gheorghe Barițiu". A urmat în continuare Academia Teologică la Cluj (1940-1944).

Căsătorindu-se cu învățătoarea Elvira Cojocnean în 1945, cununat de preotul profesor dr. Dumitru Pop, a fost hirotonit preot în Duminica Floriilor, în același an, de către episcopul dr. Iuliu Hossu.

Este numit preot la parohia Bădești-Borșa, Cluj, unde activează până în 1 iulie 1950, fără să semneze trecerea la ortodocși; atunci a fost descoperit și s-a văzut silit să părăsească parohia, plecând ca funcționar la Jucu-Herghelie³. În 10 octombrie 1951 a fost arestat, dus la Securitatea Cluj și acuzat că l-a ocrotit pe preotul Cutcan Eusebiu și că ar fi primit și distribuit ajutoare de la Nunțiatura Papală din București. A făcut recurs la același Tribunal Militar Cluj care l-a condamnat la șase ani de închisoare corecțională, arătând că acuzația potrivit căreia a primit ajutoare de la Nunțiatură nu poate fi adevărată, deoarece aceasta a fost desființată încă din 1950.

Recursul a fost respins și a executat pedeapsa în închisorile Cluj (patru luni) și Aiud (februarie 1952 -aprilie 1954). La Cluj a fost închis împreună cu preoții Ieronim Sușman, Eusebiu Cutcan, studentul teolog greco-catolic Tiberiu Marțian, preotul Aurel Vîman, care erau învinuiți că l-au ajutat cu alimente și haine pe preotul Cutcan. La Aiud a lucrat un an la căratul materialelor de la poartă la fabrica închisorii și un an la circular. I-a avut colegi de suferință pe preoții greco-catolici Tertulian Langa, George Guțiu, Augustin Bacoțiu din Sânmpaul, Cluj ș.a.; aceștia lucrau în schimbul de noapte, având condamnări mai mari de zece ani. Tot aici a lucrat, în fabrica închisorii, cu părintele Iuliu Stana din Fildul de Mijloc, Cluj.

În aprilie 1954 a fost transferat la o mină de plumb din județul Maramureș (între Cavnic și Baia Sprie), unde a lucrat până în noiembrie 1957, primind dreptul la o carte poștală pe lună. Murise maicăsa și n-a aflat decât după doi ani și jumătate.

2 Lagăr pentru deținuții politici.

3 Cătun al comunei Jucu de Sus

La intrarea și ieșirea din mină, milițienii îi băteau cu pari, iar dacă mureau, nu dădea nimeni socoteală; rămânea "cu un bandit mai puțin..."

Sosiți de la Aiud slabi de tot, timp de două luni nu i-au putut folosi la lucru în mină, ci i-au hrănit pentru refacere. Devenind apti de muncă, au fost repartizați în trei echipe: perforatori, cărauși și vagonetari.

Deși nu li s-a dat nici o picătură de lapte ca antidot împotriva efectelor nocive ale plumbului, cei șase sute de deținuți au scăpat teferi. Aici nu se putea face nici o Sfântă Liturghie, fiind lipsiți de mijloacele necesare. Totuși, în primăvara lui 1956, rugat de confrății săi mineri, părintele Gherman a făcut în mină, împreună cu părintele Augustin Bacoțiu, Slujba Învierii, cu participarea entuziastă a tuturor minerilor care au cântat plângând: "Cristos a înviat din morți..." Un pictor, Abramescu, a pictat chipul lui Isus în mină, pe o stâncă; la lumina lămpilor de carbid, mina părea o catedrală. La ieșirea din mină, în dimineața Paștilor, ofițerul de serviciu i-a pus părintelui Gherman lanțuri la mâini și la picioare. Sosind schimbul de zi, a refuzat să intre în mină, cerând ca părintele să fie eliberat din lanțuri, dar n-au fost ascultați. Amenințați cu pedepse grele, s-au supus în cele din urmă, fără să obțină ceea ce au cerut. Părintele a rămas în lanțuri până a treia zi de Paști, când a sosit un colonel de la Securitatea din București. În adunarea tuturor ofițerilor și subofițerilor din colonie, a fost adus părintele Gherman și întrebat de ce a făcut slujba în mină. A răspuns că la cererea deținuților, adăugând că a refuzat s-o facă afară, fiindcă în apropierea minei sunt locuitori care, poate, s-ar fi solidarizat cu deținuții. Colonelul a strigat nervos: "Să i se taie imediat lanțurile". A fost închis în carceră zece zile și zece nopți, iar întreaga colonie pedepsită cu regim greu, sever: un pahar cu apă caldă seara la orele 10 și 100 gr. de pâine.

După o lună de zile s-a desființat colonia și i-au transferat la Gherla. Aici au avut, după cinci ani de detenție, primul vorbitor cu familia. Doamna Elvira Gherman, soția părintelui, mărturisește că vreme de cinci ani copilul lor nu și-a văzut tatăl. Abia la vârsta de nouă ani, la Gherla, a reușit să-l revadă. Sosit acasă, copilul bucuros spunea vecinilor: "Am și eu tată, l-am vizitat la închisoarea din Gherla... Tata e numai pentru religie acolo..."

La Gherla a stat un an și patru luni, până când a "ispășit" pedeapsa. Aici se aflau câte 28 de deținuți în camere mari. Cu el se aflau preoții Augustin Bacoțiu, Gheorghe Butnaru, romano-catolic din Fărăoani, județul Bacău, un hokea turc, Ibrahim ș.a.

În 7 octombrie 1956, greșiera, o armeană, i-a dat un bilet de culoare roșie spunându-i: "Ai domiciliu forțat în Valea Viilor, raionul Fetești, regiunea Constanța". N-a fost lăsat să plece acasă, ci milițianul i-a permis doar să dea telefon soției care a venit de la Jucu de Jos, unde era învățătoare, și l-a vizitat. Timp de trei zile a stat și a dormit într-un birou, până i s-au făcut formele de plecare în Bărgan. Însoțit de milițian, a plecat cu trenul la Valea Viilor, unde a fost predat Miliției locale. Aici primarul satului i-a spus: "Ești liber în raza comunei".

Fără nici un adăpost, fără mâncare, a avut noroc că s-a milostivit de el un porcar care l-a găzduit și hrănit. A doua zi a găsit o casă părăsită și, împreună cu inginerul Constantin Chiroiu, au reparat-o. Acolo și-au petrecut iarna. Ajutat de rudeniile din Canada, inginerul Chiroiu a reușit să plece din țară. Părintele Gherman a fost transferat la Răchitoasa, lângă Vadul Oii, raionul Fetești, și la Bătești, după câteva luni, tot în raionul Fetești, unde mai erau preoții Augustin Bacoțiu, Alexandru Rațiu (azi în S.U.A.), Iuliu Stana, Romulus Pop (originar din Morlaca - Cluj), Erosi Lajos (ajuns prepozit la Alba Iulia).

Aici părintele Gherman făcea Sfânta Liturghie în ritul greco-catolic, cu participarea multor credincioși. Părintele Gheorghe Pătrașcu, superiorul franciscanilor din Moldova, după ce a deschis o capelă, a oficiat zilnic Sfânta Liturghie în latină, ajutat de domnul Romulus Pop. Lucrau cu toții la *Gostat*, vara în agricultură, iar iarna recoltau papură din baltă și făceau rogojini pentru cooperativa "Borcea".

A stat acolo până în noiembrie 1964, adică șase ani și o lună. Eliberându-se, s-a angajat ca "zilier" la I.A.S. Sternica, raionul Fetești. Aici venea vara și rămânea trei luni, în vacanță, doamna preoteasă, învățătoare la Jucu, împreună cu Dan, copilul lor.

În 1970 a reușit, prin bunăvoința unor funcționari superiori din Ministerul Agriculturii, să fie transferat la *Gostat* - Cojocna pe un an, iar de aici la I.A.S. - Cluj, ca economist principal. Din 1984 a fost pensionat. Securitatea îl supraveghea continuu. Chiar și în 1989 l-a căutat Securitatea acasă. Din 1990 a refăcut parohia Borșa - Cluj, unde a slujit ca preot greco-catolic, apoi a fost încadrat contabil la Episcopia Română Unită - Cluj. În urma a două infarcturi s-a pensionat și trăiește în Cluj, suplinind des preoții de la Mănăstirea "Sfânta Macrina", a surorilor bazilitane din Cluj.

Reproducem în continuare răspunsul Ministerului de Interne, din 30. XI. 90, privitor la condamnarea părintelui Gherman:

ROMÂNIA. MINISTERUL DE INTERNE. Direcția Secretariat nr. 75.682 din 30.XI.1990. Domnului GHERMAN VASILE, Cluj, str. Borhanci, nr.6, sc.2/36,

La cererea Dumneavoastră înregistrată cu nr. 913960/1990, Vă comunicăm următoarele: GHERMAN VASILE, fiul lui Ion și al ANA, născut la data de 17.10.1921 în corn. Popteleac-Jibou a fost arestat la 11.01.1950 și prin sentința nr. 111/1950 a Tribunalului Militar Cluj a fost condamnat la 6 ani închisoare pentru uneltire contra ordinii sociale.

După expirarea pedepsei, prin Deciziile MAI nr. 7053/1957, 15665/1959 și 196248/1961 i s-a fixat domiciliu obligatoriu pe timp de 72 de luni în comuna Lățești, raionul Fetești, reg. București, deoarece a favorizat pe conducătorul unei organizații subversive, de la 10.11.1957.

În baza adresei nr. 14/815722/1963 i s-au ridicat restricțiile domiciliare la 11.11.1963.

Șeful Direcției, ss. LS. Indescifrabil.

Protopopul **Vasile Gherman** din Turda a fost arestat⁴ în 26 octombrie 1948, în urma predicii ținute credincioșilor săi în catedrala romano-catolică din Turda, după ce biserica greco-catolică română fusese închisă. A fost condamnat de Tribunalul Militar Cluj, ce îl avea ca președinte pe colonelul Barbu Alexandru, și a fost închis la Aiud, iar soția cu cinci copii, imediat evacuată din casa parohială și mutată la părinții ei în Oarda de Sus.

În iunie 1949, părintele Gherman a fost eliberat, dar în anii care au urmat a fost anchetat și bătut de mai multe ori la Securitatea din Turda și Alba Iulia; a acceptat în cele din urmă să officieze slujba ortodoxă până în 2 mai 1969, când s-a pensionat. Înaintea morții sale, în 20 septembrie 1984, a destăinuit familiei că a fost mai bine la închisoare decât "liber" cu comuniștii; a cerut să fie îngropat cu preot romano-catolic, dorință ce i-a fost împlinită.

Ioan Ghilea, preot din Oradea, a fost arestat și torturat în 30 septembrie 1948 - împreună cu preoții Barbul și Coriolan Tămâian, la Securitatea Oradea - până au semnat trecerea la ortodocși. Eliberat de la Securitate, l-a anunțat pe episcopul Valeriu Traian Frențiu, în fața mulțimii adunate în catedrala din Oradea, că nu recunoaște semnătura ce i-a fost smulsă.

Părintele **Augustin Giurgiu** din Reghin s-a născut în Cozma - Mureș la 30 august 1911. Hirotonit preot celib în Blaj, la 25 martie 1935, a funcționat ca preot o jumătate de an la Turda împreună cu părintele Coriolan Sabău, apoi cinci ani la Gorenii și opt ani la Băița - Mureș.

În ziua de 1 octombrie 1948, când a refuzat să treacă la Ortodoxie, au început șicanele. Aflând că noaptea va fi arestat, din seara aceea nu a mai dormit la parohie, ci pe la creștinii din sat. La parohie rămăsese doar mama preotului.

Din seara de 23 octombrie - când a fost ridicat de șeful de post însoțit de un securist în civil, dar scos din mâinile lor de către credincioși - părintele Augustin Giurgiu s-a ascuns.

A făcut o Liturghie de Sf. Arhangheli, la 8 noiembrie 1948; oamenii s-au adunat în număr mare, ca în ziua de Paști. În sâmbăta spre duminica următoare, când aveau de gând să meargă iarăși spre biserică pentru Liturghie, au venit camioanele Securității cu puțin înainte de miezul nopții. Securiiștii au luat pe cine au pus mâna. Preotul a scăpat; a stat cu săptămânile ascunși în jupii de pe hotar, împreună cu mai mulți credincioși. Cei ridicați din case și de pe drum au fost duși la Reghin și bătuți strașnic.

Cei fugiți, nemaiputând răbda, s-au prezentat singuri la Securitate; au fost bătuți și ei. Preotul nu a mai dat pe acasă. După câteva zile, a plecat și mama dânsului de acolo. I-au fost luate bucatele din hambar, lemnele de foc, fânul; până și masa de birou i-au dus-o la Primărie.

Iacob Rus a fost forțat să meargă prin sat cu lista de la Primărie, pe care urmau să o semneze credincioșii greco-catolici pentru trecerea la Ortodoxie, apoi l-au trimis un an la Canal. Mulți bărbați și femei au fost chemați la Primărie și tratați ca niște hoți: Nicolae Biriș din Teaca, Lucreția Candinus, Viorica Ceteraș din Băița; pe mama preotului au dus-o deseori la Reghin, unde i se spunea că o vor spovedi înainte de a o ucide. Ștefan Borșa s-a întors bătut în așa hal, că o săptămână a trebuit ținut în cărpe ude...

Când, în 12 martie 1953, a fost prins preotul, au fost arestați și câțiva cetățeni: Constantin Sigărtău, Maței Cotoi, Maria Man, Gheorghe Suciuc, Ioan Man, Susana Butnar, Toma Ceteraș ș.a.

⁴ potrivit mărturiilor domnișoarei Petronela Gherman

După patru ani și jumătate de viață de fugar, preotul a fost arestat. Era ascuns sub fânul de pe podul grajdului lui Gheorghe Suci (Bețu) din comuna Cozma. Pentru arestarea sa au fost mobilizați aproximativ 50 de soldați aduși în două camioane, postați pe stâlpii de telegraf, în clopotnița bisericii, pe căile de acces.

Pentru părintele Augustin Giurgiu au urmat anchetele, ochelarii negri, nopțile nedormite și teama... Dintre cei care l-au anchetat la Târgu Mureș, părintele își mai aduce astăzi aminte de un oarecare Cisteian, din Blaj, de un altul Dumbravă din Rușii-Munți, de Rusu Ioan al Olimpiadei, ce-i fusese preotului cândva elev la Băița, de Adler - care s-a purtat ca o fiară; odată, în Vinerea Mare, i-a oferit preotului, bațjocitor, o bucată de friptură. Un anchetator mai tânăr, maghiar, și directorul se purtau mai omenește.

A fost transferat la penitenciar, unde au continuat anchetele - ca și când cele șapte săptămâni n-au fost de ajuns - la început izolat, apoi în camere comune. A fost judecat și condamnat la cinci ani, pentru instigație. Mai târziu a fost închis împreună cu alți deținuți politici: elevi, romano-catolici, iehoviști etc. A fost închis alături de preoții: Vasile, protopop din Mociu, de 73 de ani: Leonida Chiajacovschi, preot ortodox ce s'ovedise pe fugarul Lucian Bucin (fiu de preot ortodox), convertit în închisoare, azi preot greco-catolic în Reghin), Cornel Finică (Ciprian - numele de monah), Liviu Chifor, preot celib; apoi elevii: Augustin Pop, Drăghici și Ion Roșea, azi protopop în Reghin.

După o lună de muncă, la mina de plumb de la Cavnic, în subteran, a fost trimis la Alba Iulia, de unde s-a întors acasă în octombrie 1955, slăbit și bolnav.

După ieșirea din închisoare, circa patru ani n-a fost angajat nicăieri: "Pentru Dumneata nu se găsește!" - era mereu răspunsul.

Preotul **Vasile Godja**, paroh în Oncești - Maramureș, a fost arestat în 1952 și dus la Canal.

Părintele **Gavril Gorzo**, protopopul în Vișeu de Sus - Maramureș, a petrecut ani grei de închisoare, pentru că a refuzat să treacă la Ortodoxie și a activat clandestin. A fost închis la Cluj și Aiud.

Eliberat în 1946, a lucrat ca muncitor și ca funcționar; avea de întreținut o familie numeroasă și de îngrijit o soție paralizată. După evenimentele din 1989, ajutat de credincioși, a construit o frumoasă biserică greco-catolică în Vișeu de Sus, unde păstorește și azi, în ciuda bătrâneții și a bolii.

Preotul **Octavian Grama** din Reghin a fost arestat de două ori: prima dată între 17 octombrie 1948 și 13 septembrie 1949, iar a doua oară între 15 noiembrie 1959 și 1 septembrie 1959. În 1960 a trecut la ortodoxie, fiind numit paroh la Pietriș, județul Harghita, de unde a demisionat în 1965.

Preotul **Petru Herla** din Arad se afla în lagărul de la Caracal în vara anului 1945.

Preotul **Hojdea** (†) din Vișeu de Sus, Maramureș, a murit în închisoare.

Preotul **Ioan Horga** a fost condamnat de către comuniști la cinci ani de închisoare.

Preotul **Mihai Hotea** (†) din Bârsana, Episcopia Oradiei, a dispărut în temnițele comuniste în 1952.

Părintele **Vasile Hotico**, fostul vicar al Maramureșului, cu studii secundare la Sighetu-Marmației și Academia Teologică Română Unită din Oradea, coleg cu părintele Gavril Gorzo, a rezistat cu demnitate maltratărilor la care a fost supus la Securitatea din Sighetu-Marmației, apoi la închisorile din Cluj și din Aiud.

Din 1964, cu domiciliu "ales" la Sighet, a lucrat ca muncitor și mai târziu ca funcționar; a avut de întreținut o familie numeroasă.

După o pastorație bogată, se stinge în 1994.

Ștefan Hotico, paroh în Dragomirești - Maramureș, a trecut prin temnițele comuniste.

Despre preotul **Gavril Irimie** (†), ne relatează domnul inginer Cornel Oprîșin din Cluj-Napoca: "L-am cunoscut, prin 1946, pe parohul greco-catolic Gavril Irimie. Acesta a făcut cateheză cu doi dintre copiii mei. Mi-a botezat o fetiță (1956), fiind el și soția lui nași de botez. După un timp, am auzit că este arestat la Securitate. Într-o zi am fost chemat la Securitate (pe str. Traian din Cluj) și interogată.

După câțva timp, am fost citat la procesul preotului Gavril Irimie. Procesul s-a ținut la Tribunalul Militar Cluj (Piața Cipariu), în ziua de 14. 06. 1961. Au fost audiați doi martori: avocatul dr. Emil Hațieganu (frate cu medicul Iuliu Hațieganu, el însuși fost ministru al Justiției) și subsemnatul. După câțva timp am aflat că preotul Gavril Irimie a murit la Securitate.

Părintele **Traian Istrate**, preot în Baia Mare, a fost arestat în 1948, condamnat și închis la Aiud, Peninsula și la mina de plumb de la Baia Sprie. Astăzi trăiește la Baia Mare.

Gligore Jaflea, preot în Segagea, județul Alba, a făcut parte din organizația anticomunistă ce activa în Munții Apuseni.

Preotul **Gheorghe Jurca**, din Hărnicеști, Maramureș, a dispărut în temnițele comuniste la 15 august 1952.

Preotul **Tertulian Langa** a făcut ani grei de închisoare, având fericirea să trăiască în aceeași celulă cu Mgr. Vladimir Ghica, de la care și-a însușit o prețioasă pregătire teologică. A fost hirotonit preot și cooptat în ternarul clandestin al conducerii Diecezei Române greco-catolice de Cluj - Gherla, împreună cu părintele Augustin Prunduș.

Mitropolitul dr. Al. Todea i-a numit în 1986 vicar general al Episcopiei Unite de Cluj - Gherla, calitate în care a activat intens în clandestinitate, pentru refacerea Bisericii Greco-Catolice. După 1989, a adus contribuții substanțiale la reorganizarea structurilor acestei Dieceze de Cluj - Gherla, ajutat efectiv de preoți competenți. Activează și ca profesor de Teologie și consilier diecezan.

Preotul **Andronic Lazăr**, din Pruniș, județul Cluj, a trecut prin temnițele comuniste. A murit la Turda, în 1993.

Preotul **Aurel Lazăr** născut la 3 octombrie 1901, paroh în localitatea Vezendiu, județul Satu Mare, a fost arestat de două ori: prima dată în 1948, iar a doua oară în 1955; de fiecare dată a fost condamnat la câte cinci ani de închisoare. Locurile de detenție au fost Gherla și Aiudul.

Preotul **Victor Lazăr**⁵, a refuzat în decembrie 1948 să treacă la Ortodoxie, fapt pentru care Securitatea a încercat să-l aresteze. A stat ascuns până în primăvara anului 1949, când s-a predat autorităților care l-au arestat, au înscenat un proces politic și l-au condamnat prin sentința nr. 848 din 29. 03. 1949 a Tribunalului Militar din Sibiu la trei ani de închisoare, efectuând însă patru ani.

A decedat în 30.XI. 1978.

Din cauza "originii sociale nesănătoase", fiica sa a fost exmatriculată din liceu. În cele din urmă, a terminat liceul la fără frecvență. Soția sa, Lazăr Ana, a părăsit țara în 18 aprilie 1990 și s-a stabilit în SUA.

Părintele **Andrei Leahovici**, parohul Bistrei - Maramureș, fiul preotului din Rona de Sus, se afla la sfârșitul anului 1948 în închisoarea Militară din Cluj, fiindcă a refuzat să treacă la ortodocși.

Părintele **Aurel Leluțiu**, născut la 21 aprilie 1914 în Olteț - Făgăraș, a fost al patrulea fiu al familiei Alexandru și Maria Leluțiu. Tatăl său a murit în primul război mondial, așa că unchiul său, căpitanul Alexandru Leluțiu, a rămas să se îngrijească de el.

A urmat liceul la Orăștie și apoi la Sibiu. Proaspăt bacalaureat, în 1931, la 18 ani, este trimis la Roma, unde va studia nouă ani. Marele său prieten, Alexandru Todea, viitorul cardinal, îl va găsi acolo peste doi ani (1934) și-l va părăsi în 1940, în timp ce Aurel Leluțiu va mai rămâne încă un an, luând două doctorate - unul în Teologie bizantină, altul în Științele ecleziastice orientale, ambele obținute cu notă maximă "magna cum laude probatus".

În timp ce era la Roma, moare binefăcătorul său, unchiul Alexandru; într-o scrisoare trimisă acasă la Olteț, își exprimă convingerea că tot ce ni se întâmplă este din voia Domnului și trebuie deci primit cu supunere, la fel cum Isus a primit suferința și moartea pe Cruce.

Reîntors în țară, a fost numit profesor de Religie la Liceul "Sfântul Vasile cel Mare" din Blaj, iar episcopul Ioan Suciul l-a numit profesor de Filosofie morală la Academia Teologică din Blaj.

⁵ Potrivit mărturiei domnișoarei Lazăr Maria Lucia din Alba Iulia, fiica sa.

Când, în ianuarie 1945, vicarul Târgu Mureșului, Iosif Pop, avea nevoie de profesori la Liceul "Papiu Ilarian", părintele Aurel Leluțiu a sosit prompt acolo, ajutând la restaurarea învățământului românesc.

Înainte de 1948, părintele profesor dr. Aurel Leluțiu a fost numit și director spiritual al Comunității Congregației Maicii Domnului din Blaj. Dar în același an, în urma desființării Bisericii Unite, a fost arestat împreună cu grupul de călugărițe de aici și dus la Mănăstirea de la Obreja (lângă Blaj). Printr-un concurs de împrejurări, scapă și se ascunde până în 1951, când este arestat, dus la București la Ministerul de Interne, judecat și condamnat pe viață de către Tribunalul Militar București, pedeapsă comutată apoi la 25 de ani, din care a executat 14.

În biletul de eliberare din Penitenciarul din Gherla, nr. 3950 din 31 .VII. 1964, se precizează că a fost condamnat pentru "crimă de uneltire", prin sentința nr. 396/1952.

A trecut prin închisorile din Jilava, Sighet, Râmnicu Sărat, Pitești și Gherla. Reîntors acasă, s-a stabilit în Blaj, unde săvârșea zilnic Sfânta Liturghie cu participarea unui mare număr de credincioși, în ciuda supravegherii foarte severe a Securității, și era duhovnicul mai multor familii de intelectuali.

În închisori a fost statornic în credință și a avut o comportare demnă. Era foarte aspru cu sine însuși dar foarte îngăduitor față de ceilalți oameni.

După eliberarea din închisori, s-a stabilit la Blaj, dar a activat în același timp la Olteț și la București, fiind și superiorul Congregației Inimii Neprihănite.

Părintele Aurel Leluțiu, împreună cu episcopii greco-catolici, era și coautorul unor memorii și rapoarte către guvernul țării și către Sfântul Scaun, redactate în speranța unui dialog cu autoritățile statale, pentru drepul la existență al Bisericii Greco- Catolice.

Concepția părintelui Aurel Leluțiu, despre om și scopul lui, este exprimată în articolul "Suprema demnitate" pe care l-a publicat în ziarul "Unirea" din Blaj (23 ianuarie 1943): "Materia e *ceva*, spiritul e *cineva*. Și, după cum în viața omului prevalează spiritul sau materia, tot așa omul este cineva sau ceva, e o persoană sau un lucru... Suprema demnitate a persoanei umane constă în *iubire*..."

Preot și dascăl al Bisericii Unite și fiu al neamului românesc, pe care l-a slujit cu demnitate în momentele cruciale ale istoriei sale⁶, părintele Aurel Leluțiu a murit în 23 decembrie 1980.

Părintele **Ioan Leluțiu**, asumpționist din București, a suferit în închisorile comuniste, fără a ceda însă presiunilor făcute pentru trecerea la Ortodoxie.

Eliberat cu domiciliu "ales", lucrează în diverse locuri în București, iar din 1989 devine confesor la biserica Cioplea - București. Este un bun cunoscător în probleme de teologie și de Istorie bisericească.

Candid Lia, preot din Alba Iulia, a fost arestat în 1948 și a murit la scurt timp după eliberare, în 1964.

Părintele **Traian Lincariu** din Ciufud - Blaj a fost arestat și dus la Securitate, de unde, după trei săptămâni de amenințări - relatează fiica sa, doamna Petcu Doina din Arad - a fost lăsat acasă să se gândească și să se reîntoarcă la Securitate, pentru a semna trecerea la Ortodoxie.

S-a întors acasă, unde cei patru copii împreună cu soția sa i-au cerut să nu cedeze. S-a dus imediat înapoi la Securitate, de unde a fost purtat prin închisorile din Aiud, Gherla și Jilava. După șase luni, a fost judecat la Sibiu și condamnat la șase luni, cu suspendare. A fost eliberat deoarece, în cele din urmă, a semnat trecerea și a primit parohie la Sâncel, la 4 km de la Blaj. După zece ani a decedat și a fost înmormântat la Blaj.

Niciodată nu a vorbit celor din casă despre suferințele prin care a trecut, însă i se citeau pe față. Familia i-a fost dată afară din locuință. Au fost primiți de baciul Traian Lăiță, într-o cameră cu pământ pe jos și fără curent în care au locuit cei patru copii și soția preotului. Copiilor mai mari, două fete, care erau la școală, li s-a retras bursa și au fost persecutați mereu în anii ce au urmat.

Părintele **Nicolae Lupea**, născut în 1918 în comuna Tiur, județul Alba, a fost închis prima dată în 1947, când a fost interzis P.N.Ț.-ul, fiind trimis în temnița de la Aiud, împreună cu părintele canonic Gheorghe Dănilă, rector al Academiei Teologice din Blaj, deși nici unul nu era membru al acestui

⁶ Vezi *Iuliu Chețan*: Preot profesor dr. Aurel Leluțiu - "Un erou și un martir uitat?", în "Unirea" nr. 6,7/1995, Blaj.

partid. Au stat la Aiud nouă luni, până în mai 1948. La temnița din Aiud au mai fost închiși atunci: preotul Augustin Folea, preotul profesor Ioan Vultur, preotul Traian Belașcu. Când preoții Lupea, Folea și Vultur au fost eliberați, preotul Traian Belașcu, care făcuse parte din Partidul Socialist al lui Titel Petrescu, a fost reținut în continuare și s-au făcut presiuni asupra lui să treacă la ortodocși, ceea ce a și acceptat, organizând sub patronajul mitropolitului Nicolae Bălan și sub supravegherea Securității acea tristă "adunare" din sala de gimnastică a Liceului "Gheorghe Barițiu" din Cluj, la 1 octombrie 1948, menită să declare "ruperea peceților" Unirii din 1700 cu Roma.

Tot la Aiud, în închisoare, părintele Nicolae Lupea a stat împreună cu preotul ortodox Baba, om integru, cu care s-a împrietenit, respectându-și unul altuia convingerile religioase.

În octombrie 1948 părintele Nicolae Lupea a refuzat să treacă la Ortodoxie și a reușit să se ascundă zece ani la Cluj, apoi în câteva sate din jurul Blajului, în acești zece ani de clandestinitate, a activat făcând pastorație.

În 1958 s-a predat. În perioada martie - august 1958 a fost lăsat liber, apoi arestat, anchetat și judecat de Tribunalul Militar "Negru-Vodă" din București, pentru practicarea și propagarea cultului greco-catolic. De acolo a fost trimis la Jilava, unde a stat un an, apoi a trăit, rând pe rând, în lagărele de la Periprava, Stoenesti, Grind și Salcia, în total patru ani, după care, expirându-i pedeapsa, a fost readus la Jilava, de unde a fost eliberat în 31 Mai 1964. Socotind împreună ambele detenții (1947-1948 și 1958-1964), părintele Nicolae Lupea a fost închis șapte ani, în nouă temnițe.

Înainte de a fi condamnat, a stat șapte luni la Ministerul de Interne, unde tot temniță era, cerându-i-se, sub amenințări, să recunoască faptul că a făcut parte dintr-o organizație antistatală. În ziua de 18 octombrie 1958, într-o duminică, a fost chemat la o anchetă excepțională, căci duminica nu se făceau de obicei anchete. Constantin Agapie a început să-l lovescă cu picioarele și cu pumnii, până l-a podidit sângele. Deodată i-a venit în gând că este ziua Botezului său și un glas lăuntric i-a spus: "De ce ești trist? E ziua Botezului tău. Dumnezeu îți reînnoiește harul în propriul tău sânge". În acea clipă fu cuprins de o mare bucurie, încât era gata să îndure orice suferință.

La Jilava l-a cunoscut pe Nicolae Steinhardt, care a fost botezat în temniță de către părintele Mina Dobzeu - ieromonarh ortodox, asistat de părintele Nicolae Lupea și de încă un preot greco-catolic, Iuliu.⁷

În coloniile de muncă se făcea Sfânta Liturghie. Vin se putea procura de la civili, iar medicii deținuți îl păstrau în sticlute cu etichete de medicamente și apoi îl dădeau preoților. Era o adevărată solidaritate. Într-o zi de Crăciun, au fost 400 - 600 de deținuți la Sfânta Liturghie, unii stând sub paturi din lipsă de loc. Spovedania se făcea în timpul plimbării prin curte. Pâinea pentru Sfânta Cuminecătură era cea de la Penitenciar.

La Jilava - spunea părintele Lupea - s-au auzit clopotele Patriarhiei și toți au făcut învierea împreună.

După decembrie 1989, părintele Lupea a devenit rectorul Academiei Teologice din Blaj, apoi s-a retras ca profesor, cedând locu unuia mai tânăr.

Preotul **Andrei Lyahovits** din Livada, Satu Mare, a fost condamnat în 1948 la un an de închisoare.

Prepozitul dr. **Victor Macavei** de la Blaj a fost arestat în octombrie 1948. A trecut la bătrânețe prin închisorile comuniste, el, marele român care a apărut integritatea teritorială a țării, opunându-se public Dictatului de la Viena din 1940.

Părintele **Ioan Madan** a fost protopop în Simeria. Fiind mobilizat pe front ca preot militar, s-a preocupat, riscându-și adesea viața, și de salvarea răniților din imediata apropiere a frontului, ajutând sanitarilor militari să-i transporte în punctele medicale din spatele frontului, pentru a li se acorda primul ajutor. Pentru aceste fapte a fost decorat cu ordinul «Mihai Viteazul». A fost închis ani grei în temnițele comuniste. După ieșirea din închisoare a fost angajat ca funcționar. În 1995 când a murit, era profesor la Institutul Teologic din Cluj și canonic episcopal.

Părintele **Augustin Maghiar** (†) canonic la Oradea, a fost închis la Sighet și izolat în celula 36. Câțeva luni mai târziu, a putut ajunge la ușa celulei sale părintele Alexandru Rațiu, care a vorbit cu el câteva minute. Când l-a văzut la ușă, părintele Augustin Maghiar a exclamat: "O, Doamne, îți mulțumesc că mi-a fost dat să mai văd un chip omenesc". Până atunci nu mai văzuse de luni de zile

⁷ Vezi Nicolae Steinhardt - "Jurnalul fericirii", Ed. Dacia 1981.

decât figurile ostile ale gardienilor care-l tratau cu brutalitate. Aflând despre soarta episcopilor, a spus: "Doamne, îți mulțumesc că m-ai adus aici lângă episcopi, să sufăr pentru numele Tău! Facă-se voia Ta !" După un timp s-a îmbolnăvit grav și a murit la Sighet, în 16 august 1951. A fost sfetnicul episcopului Valeriu Traian Frențiu.

Părintele **Demetriu Man** (†) "popa Man" a fost profesor universitar la Academia de Teologie Greco-Catolică din Cluj.

A ținut în noiembrie 1948 o predică excepțională în catedrala "Schimbarea la Față" din Cluj, încurajând credincioșii să nu lepede credința catolică strămoșească. Între altele, după mărturiile celor prezenți, a spus: "Nu vă temeți, iubiți credincioși, căci Biserica noastră Catolică va învinge în luptă cu slugile Satanei și ale Moscovei. Comuniștii sunt ca și șobolanii care ajung hămesiți la sacul cu faină și îl rod și îl mănâncă până se umflă și crapă. Așa vor păți și ei". Sigur că, la ieșirea din catedrală, cu toată opoziția credincioșilor ce-l înconjurau, a fost arestat.

Închis la Gherla, iar de aici mutat în 1950 la Sighetu-Marmației, în 1964 a fost lăsat acasă cu "domiciliu ales". Liturghisea zilnic, fiind ajutat de călugărițe. Era optimist cu privire la viitorul Bisericii și al României. La un moment dat, a fost ridicat de Securitate și dus la Aiud, unde a murit.

Părintele **Leon Man** (†), ieromonah bazilitan din Căianu Mic, județul Bistrița-Năsăud, superiorul mănăstirii Nicula - Cluj, a fost fratele părintelui Demetriu Man; preot cu viață sfântă, orator neîntrecut, apărător curajos și înțelept al Sfintei Biserici, era considerat de stăpânirea comunistă stâlpul rezistenței catolice. A murit la Gherla la 23 martie 1958, în celula vecină cu a părintelui Al. Rațiu.

Părintele **Simion Man**, din Baia Mare, nepotul lui Iuliu Maniu, s-a născut la Bădăcin, în 1910. A fost preot în Bădăcin până în 1948 când, refuzând trecerea la Ortodoxie, nu a mai putut sluji și s-a angajat contabil la "Fruct-Export" din Baia Mare, de unde s-a pensionat. Nu a fost arestat, dar a fost dus de multe ori la Securitate și anchetat și maltratată, pentru a-l determina să devină colaboratorul lor. În 14 septembrie 1940, de ziua Sfintei Cruci, a fost condamnat la spânzurătoare de ocupanții horthyști, dar a scăpat, fiind eliberat în schimbul unui maghiar din Aiud. A trăit mereu amenințat sub horthyști, iar în timpul dictaturii comuniste a ținut legătura cu cei din "rezistența catolică" și, în 1956 la Paști, i-a vizitat pe episcopii Iuliu Hossu, Ioan Bălan și Alexandru Rusu la Curtea de Argeș. A susținut și ajutat pe părintele Gheorghe Marian, de la Baia Mare și a primit și găzduit în casa sa, de două ori, pe I.P.S. dr. Alexandru Todea, în timpul regimului Ceaușescu. În 1 aprilie 1991, a participat cu un sobor de preoți, alături P.S. episcop al Oradiei, Vasile Hossu, la sfințirea bustului lui Iuliu Maniu, la Bădăcin.

Vasile Man, preot din București, a fost închis în temnițele comuniste.

Părintele prof. univ. dr. **Ștefan Manciu**, născut la 6 decembrie 1894 în satul Straja (lângă Alba Iulia), și-a făcut studiile la Liceul "Sf. Vasile" din Blaj, apoi la Academia Teologică din Blaj, participând împreună cu consătenii săi la Marea Adunare Națională din 1 Decembrie 1918, de la Alba Iulia; își continuă și își desăvârșește studiile superioare la Universitatea din București, cu profesorii Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, S. Mehedinți, G. Murnu, fiind considerat "student eminent" și numit "custode al Seminarului de Geografie" și bibliotecar al Facultății de Litere și Filosofie, secția Istorie și Geografie. Promovând și obținând licența în Geografie, cu calificativul maxim, în 1921, este numit profesor la Liceul "Moise Nicoară" din Arad, unde va funcționa până în 1928. După șaisprezece ani de muncă și cercetări stăruitoare, în 1936, își susține teza de doctorat "Câmpia Tisei", cu profesorul academician Simion Mehedinți, la Universitatea din București, continuând astfel lucrarea profesorului George Călean despre «Câmpia României».

Se transferă la Liceul "Sf. Vasile" din Blaj, punând aici, în 1939, bazele Muzeului de Istorie din Blaj. Devine și director al Bibliotecii Centrale din Blaj. În 1941 devine, prin concurs, conferențiar la Catedra de Geografie a Universității din Cluj. Regimul comunist îl îndepărtează din învățământ în 1947, iar în 1951 este arestat și condamnat la șase ani de temniță grea, pentru "apartenență la Biserica Greco-Catolică și publicare de lucrări științifice ațâțătoare la ură rasială între naționalitățile conlocuitoare". Este vorba de "Granița de Vest" 1936, "Așezări românești din Ungaria și Transilvania - secolele XIV-XV " 1941 și altele, premiate de Academia Română și folosite apoi de Lucrețiu Pătrășcanu la încheierea Tratatului de Pace de la Paris (1945). Sunt lucrări care vorbesc despre vechimea și continuitatea românilor la Granița de vest a țării, precum și despre intensul proces de deznaționalizare la care au fost supuși.

După ce a trecut prin închisorile Jilava, Aiud, Baia Sprie și Caransebeș, a fost eliberat în 1945, pentru ca în 1961 să fie din nou arestat și condamnat la alți cinci ani de închisoare, petrecuți în temnițele de la Gherla și Dej, de unde a fost eliberat în 1964, prin Decretul 380. Nu a mai putut reveni în învățământ, ci a fost angajat ca "îngrijitor de porci" la Spitalul T.B.C. din Blaj, de unde s-a pensionat în 1969.

Revista "Flacăra" a publicat în 14 septembrie 1984 un interviu luat profesorului savant Ștefan Manciulea, în care el mărturisea: "Eu fac și am făcut o singură politică: să iubesc și să slujesc neamul și poporul meu românesc."

Moare în 12 iulie 1985, fiind prohodit de mitropolitul dr. Alexandru Todea, înconjurat de un mare număr de preoți greco-catolici și o mulțime mare de credincioși.

Preotul **Valer Mandroni** (†) din Ciula Mare, județul Hunedoara, a decedat în închisoarea de la Gherla.

Părintele **George Mangra** s-a născut în 19 octombrie 1911, în comuna Rogoz-Bihor. Termină studiile teologice la Academia Teologică Unită - Oradea în 1946 și, în paralel, studiază Dreptul la Cluj. Este arestat în timpul examenelor și apoi exmatriculat. Ulterior a absolvit *Academia de Drept administrativ* în doi ani din București.

A fost arestat în 1948, apoi eliberat, pentru ca în 1958 să fie arestat din nou și condamnat la 15 ani de închisoare, din care a executat primele șapte luni la Securitatea din Oradea, apoi la Gherla, Jilava, Galați și în Delta Dunării, la munci agricole. În noaptea de Crăcin din anul 1964, a fost bătut cumplit și întrebat:

- De ce ai fost arestat?

- N-am făcut nimic - a răspuns părintele.

-Cum? *Partidul nostru nu te închidea pentru nimic.* Și l-au bătut până la leșin.

În condamnarea sa era scris: *Un tânăr intelectual, cu influență rea în societate.* Eliberat în 1964, devine administrator al Liceului pedagogic "Iosif Vulcan" din Oradea.

Preotul **Dumitru Marchiș**, din Tămâia, Maramureș, a fost arestat după anul 1956.

Preotul **Gheorghe Marcu** din Satu Mare a fost închis timp de trei ani în vremea regimului comunist, la Gherla, Aiud și la Poarta Albă.

Preotul **Augustin Mare**, din Satu Mare, a fost închis la Jilava, Aiud și Gherla.

Vasile Mare, preot din București, a trecut, timp de 14 ani prin închisorile și lagărele de exterminare comuniste, rămânând o pildă vie de statornicie în credința catolică. Azi este protopopul greco-catolic român al Bucureștiului.

Părintele prepozit **Gheorghe Marian** din Baia Mare a fost închis ani grei de către comuniști, pentru statornicia în credința greco-catolică românească. Reîntors de la închisoare, și-a făcut biserică din casă, slujind clandestin pentru credincioșii greco-catolici.

A trăit, a suferit și a murit pentru Biserica Română Unită cu Roma și pentru Neamul său românesc.

Gheorghe Marila, preot din Hațeg, a fost deținut politic.

Părintele **Ioan Marina** (a Tologoaii), parohul Slatinei din Maramureșul din dreapta Tisei (azi Ucraina), a fost hirotonit preot și numit paroh al Slatinei în 1928, după ce și-a terminat studiile superioare teologice la Academia Teologică Greco-Catolică din Gherla.

În 1947 este arestat - împreună cu părintele Simion Pop din Apșa de Jos și cu părintele Laurențiu Marina din Apșa de Mijloc - condamnat și deportat în Siberia, de unde, după zece ani de suferințe, este lăsat acasă. Grav bolnav, refuză orice compromis cu ortodoxia moscovită și activează clandestin până în 1967, când moare. După cum i-a fost dorința, a fost înmormântat de parohul romano-catolic din Ocna-Slatina.

Părintele **Laurențiu Marina**, paroh în Apșa de Jos, și-a păstorit credincioșii din această străveche așezare românească până în 1947, când a fost arestat și deportat în Siberia. După zece ani de suferințe în lagărele comuniste, este eliberat și se reîntoarce acasă cu sănătatea zdruncinată. După ce se reface, obține postul de contabil la colhozul din Apșa de Mijloc, unde lucrează până la sfârșitul vieții sale, în 1988. Activează din plin în clandestinitate ca preot greco-catolic, fiind acoperit în activitatea sa de unii credincioși cu funcții politice în sat, dar cu sufletul de creștini.

Părintele **Gheorghe Marina**, starețul Mănăstirii Bixad, a fost arestat în 1948 și, până în 1964 când a fost eliberat, a trecut prin închisorile Gherla, Aiud și Baia Sprie. După ieșirea din închisoare a fost angajat doar ca simplu muncitor.

A murit în martie 1989.

Preotul **Ion Martinaș** a fost închis în temnițele comuniste.

Părintele ieromonah **Atanasie Maxim**, starețul mănăstirii Bixadului, s-a opus vehement, prin 1941, ca Mănăstirea Bixadului să fie supusă canonic superiorului bazilitanilor greco-catolici maghiari din Dieceza Hajdudorogh. În 1948, a fost arestat de comuniști și închis la Penitenciarul din Satu Mare. Aici, unul dintre scriitorii acestor rânduri⁸ l-a întâlnit zile la rând, văzându-l cum se țâra, sprijinit în cârje, pe coridoarele închisorii. Vina i-a fost rezistența la presiunile ce s-au făcut pentru a trece la Ortodoxie. Mort și îngropat la Bucium - Sălaj, a fost mutat mai târziu în cripta bazilitanilor din Cluj-Napoca-Mănăstur.

Părintele Virgil Maxim s-a născut în 1915. A studiat Matematica la Universitatea din Cluj, iar în 1935 a intrat la Seminarul teologic greco-catolic din Cluj, continuându-și apoi studiile teologice la Roma. În 1933 și-a luat doctoratul în Teologie cu "magna cum laude". A fost coleg de clasă, timp de șapte ani, cu părintele Alexandru Rațiu și au fost hirotoniți în aceeași zi, 20 iunie, la Roma, de către un episcop exilat, Alexander Evreinoff.

În 1947 a fost arestat pentru că lucra cu tinerii din liceele catolice. Eliberat în 1949, după ce Biserica Română Unită fusese interzisă, a fost arestat din nou în 1958. În urma amnistiei generale din 1964, a fost eliberat.

A lucrat un timp la Arhivele Statului din Oradea și la Biblioteca Județeană Oradea; a fost un mare istoric. Anii de închisoare i-au șubrezit mult sănătatea. A petrecut aproape tot anul 1977 în spital. A murit în 1978.

Preotul **Gheorghe Mădăraș** din parohia Terebești, județul Satu Mare, s-a născut la 23 august 1911, în comuna Valea Vinului, județul Satu Mare, într-o familie de țărani săraci. La vârsta de trei ani, rămâne orfan; îi moare tatăl în război. După ce termină cinci clase în comuna natală, dascălul îl trimite la Liceul "Mihai Eminescu" din Satu Mare. Apoi este transferat la Liceul "Gh. Barițiu" din Cluj pe care l-a absolvit în 1930. A urmat apoi Academia Teologică Greco-Catolică din Oradea, pe care a absolvit-o în 1934. Hirotonit preot, a funcționat în parohiile Sărsig, județul Bihor și Moftinul Mare, județul Satu Mare.

În urma Decretului 358 din 1 decembrie 1948, după ce credincioșii din parohia Terebești au fost trecuți la Ortodoxie, preotul Gheorghe Mădăraș - după mai multe anchete, amenințări, ori promisiuni ademenitoare cu care au încercat, fără nici un rezultat, să-l convingă să treacă și dânsul - a fost nevoit să elibereze casa parohială, mutându-se cu familia ce număra opt persoane, într-o fostă prăvălie a unui credincios. Angajat în anul 1949 ca referent agricol la primăria din comună, este dat afară în 1950; s-a angajat apoi ca muncitor curățitor cale-linie la CFR (pe linia îngustă Ghilvaci - Ardud). După doi ani, respectiv în februarie 1952, inimoșii conducători ai depoului de locomotive CFR Satu Mare îl angajează contabil la această unitate, funcție din care s-a pensionat la 1 septembrie 1971.

A decedat la 9 septembrie 1980, la Spitalul județean Satu Mare, în urma unei operații la colon. Este înmormântat în Cimitirul din comuna Terebești, județul Satu Mare, conform dorinței sale, iar pe crucea de la căpătâi sunt scrise cuvintele Sf. Apostol Pavel: "Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit".

⁸ Părintele Ioan Bota

Părintele canonic dr. **Titus Mălai**, preot în București, s-a ascuns la începutul prigoanei la Starchioj⁹, de unde a fost arestat în 13 august 1950. Dus la Văleni, a fost transferat apoi la Ministerul de Interne, unde a rămas un an. Anchetatorii erau ruși și țigani. La început s-a încercat încadrarea sa la legionari, la Sumanele Negre, dar părintele nu a aparținut unei asemenea formațiuni politice.

La Canalul Dunăre - Marea Neagră, unde a stat trei ani, a fost obligat să lucreze la târnăcop. De acolo a fost trimis în lagărul de exterminare de la Midia, dar a scăpat cu viață. Aici făcea mereu Sfânta Liturghie și spovedea deținuții. Cu el a fost la Midia și preotul Alexandru Filipașcu (Filipciuc) din Sighet, care a cedat presiunilor făcute pentru trecerea la Ortodoxie și care a murit acolo. La Capu Midia a fost vizitat o dată de fiica lui, în 1954.

De la Midia, părintele Titus Mălai a fost transferat în lagărul de la Rubla, județul Brăila, unde a stat, cu domiciliu forțat, într-o casă din chirpici zidită de cei deportați acolo.

În iunie 1956, a scăpat de acest calvar. Părintele Titus Mălai a fost chemat în 1955 de către patriarhul ortodox Justinian Marina să discute trecerea la Ortodoxie, dar a rămas statornic în convingerile sale creștine până la moarte.

Ion Mereu, preot din Săcuieu, județul Cluj, născut în 1903 la Săcuieu, a făcut studii primare în satul natal, patru clase gimnaziale la Huedin, trei ani Liceul "S. Vulcan" din Beiuș, după care a urmat Academia Teologică din) Blaj, absolvind-o în 1928.

După ce s-a căsătorit cu învățătoarea Romulia Potra, a fost numit preot în Răchitele - Cluj, de către episcopul dr. Iuliu Hossu. Din cauză că a rămas greco-catolic, a fost arestat în aprilie 1949 și chinuit în subsolul Securității din Cluj prin înfometare și prin bătăi, timp de trei luni; i s-a cerut să spună cine face parte din organizația anticomunistă "Cruce și spadă", dar n-au reușit să afle nici un nume de la dânsul.

În toamna lui 1949, a fost transferat pentru trei luni la Aiud, la "Zarea". Aici se aflau opt inși într-o cameră fără geam, pe timp de iarnă, unde, în loc de pat, erau două șine de fier, fără scânduri și fără saltele. Supraviețuind, a fost mutat într-o celulă. Acolo a stat șase luni; la început s-a crezut că este turnător, însă ducând o viața preoțească trăită în rugă ciune, a reușit să câștige încrederea celorlalți, care i-au cerut să-și facă rugăciunile în public, împreună cu ei, și să le binecuvânteze terciul. Un coleg de celulă al părintelui, pe nume Mardari, care avea patru copii, a fost băgat la "Zarea veche" unde, datorită curentului puternic, a primit o dublă pneumonie și în câteva zile a murit.

În 1951, părintele Ion Mereu a fost dus la Poarta Albă, de acolo la Peninsula, unde spărgea piatră pentru Canal. Sistându-se lucrările la Canal, cei o sută de deținuți, cu pedepse peste zece ani, au fost duși la Capu Midia, în cariera de piatră, având sarcina să distrugă toate barăcile din fostele colonii, după care au rămas la Poarta Albă și Peninsula, pentru munci în agricultură. Părintele, împreună cu alți câțiva deținuți, au fost duși în colonia Saligny, peste deal de Cernavodă, unde se lucra la ecluza Saligny. Aici se aflau trei mii de ofițeri și polițiști din "vechea gardă", arestați de șase ani și nejudecați. În iarna lui 1953, din cauza frigului îndurat și a regimului de înfometare la care au fost supuși, toți deținuții au făcut cinci zile greva foamei, în urma căreia, o comisie sosită de la București, a hotărât judecarea celor trei mii, din care, apoi, mulți au fost lăsați acasă.

Părintele Ion Mereu a fost mutat într-un lot de o sută de deținuți la munca câmpului, pe tarlalele de la Murfatlar. Aici l-a întâlnit pe părintele Puni care, sosind din Italia să-și vadă părinții români greco-catolici, a fost arestat. Cu dânsul făcea zilnic Sfânta Liturghie, folosind vin tonic procurat de preotul Laszlo din Târgu Mureș.

De aici, părintele Ion a fost dus la Lugoj și, după un timp, mutat la Aiud în fabrică, a devenit sudor alături de părintele Iuliu Stana, greco-catolic din Fildul de Mijloc - Sălaj. Timp de doi ani, cei doi preoți, împreună cu un judecător din Constanța, au confecționat 20.000 de sobe.

La ieșirea din închisoare, i s-a stabilit domiciliu obligatoriu la Răchitoasa lângă Fetești; aici a lucrat ca pontator la orezărie. A venit și doamna preoteasă Romulia la Răchitoasa, cu cei patru copii, după ce a fost dată afară din învățământ.

Părintele a fost mutat, pentru o perioadă de doi ani la Lățești, lângă Fetești, la împletit rogojini. Atât la Răchitoasa cât și la Lățești, făcea Sfânta Liturghie alternativ cu un preot ortodox deținut, din Galați.

La Răchitoasa a lucrat la pomparea apei în orezărie, cu țiganul Mircea Opaț care i-a mărturisit că a fost condamnat la zece ani de închisoare pentru că, fiind frizerul Securității din Iași, a aruncat din neglijență briciul cu care a tăiat capul deținutului politic Vaier Potra, fost inspector general financiar

⁹ Localitate în Dobrogea

care ajunsese în conflict cu comandantul Securității din Iași, un evreu; primind ordin de la Ministerul de Finanțe din București să-l elibereze pe Potra, comandantul Securității din Iași i-a ordonat frizerului să-lucidă pe Potra, ceea ce Mircea Opaț a și executat. Fiul lui Opaț a fost făcut ofițer de Securitate la Iași.

De altfel, fostul medic chirurg al închisorii din Iași - Stanciu, care a făcut autopsia cadavrului lui Vaier Potra, i-a povestit părintelui Mereu, pe când se aflau împreună la celularul din Aiud, că Potra avea gâtul tăiat cu briciul până la os.

În 1961 părintele Mereu cu familia s-a reîntors acasă la Săcuieu, unde a fost ajutat de rudeni și prieteni cu cele necesare traiului. A murit în 1993.

Părintele **Ștefan Vasile Miclăuș** din Bixad a fost arestat după 1956.

Părintele **Ioan Miclea** s-a născut la Racova, județul Satu Mare. Și-a făcut studiile primare în comuna natală, cele secundare la Șimleu Silvaniei, terminate cu bacalaureat la Liceul *Sf. Vasile* din Blaj, unde a urmat apoi și Academia de Teologie; concomitent cu ea, a urmat și cursurile Facultății de Litere și Filosofie de la Cluj.

În 26 noiembrie 1929 este hirotonit preot și funcționează scurt timp paroh în Vaidei, județul Mureș, de unde se refugiază în 1940 cu întreaga sa familie la Blaj, fiind încadrat ca profesor de religie la Liceele "Sf. Vasile" și "Sf. Ecaterina" din Blaj. În 1952 s-a pensionat de boală.

În 1948 și-a susținut teza de licență în Filosofie "Coordonatele culturii medievale". Lucian Blaga vorbea despre: "înalta calitate filosofică a tezei, care ar putea fi prezentată și ca teză de doctorat".

Numit în vara lui 1948 profesor la catedra de Filosofie a Academiei Teologice din Blaj, n-a mai apucat să o ocupe, nici să se bucure de titlul de canonic al Capitului¹⁰ din Blaj, pe care i l-a acordat episcopul Iuliu Hossu, căci la 7 noiembrie 1948, în urma unei predici, a fost arestat împreună cu patru canonici din Blaj și ținută la Securitatea din Blaj, de unde au fost duși la închisoarea din Dumbrăveni, județul Sibiu, iar de aici, mutați la închisoarea din Cluj în 1949, pentru a fi judecați de Tribunalul Militar, fiind acuzați de sustragerea bunurilor sechestrate de către Stat (bunurile Bisericii Unite). În subsolul de la Biblioteca Centrală din Blaj, unde își avea locuința părintele profesor Ioan Miclea, se găseau niște lucruri de uz casnic ale surorii marelui patriot greco-catolic Iuliu Maniu, iar autoritățile susțineau că și acelea trebuiau să fie declarate de Ioan Miclea. Procesul nu s-a ținut însă, pe motiv că nu este de competența respectivului complet de judecată, și din nou a fost trimis la Dumbrăveni.

La eliberarea din închisoare în 1949, i s-a stabilit domiciliu forțat. În toamna aceluiași an, după ce și-a refăcut puțin puterile, Ioan Miclea s-a angajat ca muncitor salar, la un depozit de cereale, la descărcat de vagoane. Timp de cinci ani și jumătate a lucrat acolo. Nu s-a sfiit nici chiar să împrumute o roabă și să care bagajele tinerilor școlari din Blaj, de la gară la domiciliu, pentru a asigura întreținerea celor patru copii ai săi la școală și la facultate. Părintele Ioan avea o nezdruccinată încredere în Dumnezeu; era mereu cu Rozarul în mână (pe care-l recita de cel puțin trei ori pe zi) și implora tot timpul mila lui Dumnezeu pentru familia sa, pentru Biserică și pentru Neamul românesc. A trăit și a murit în sărăcie, dar nu și-a compromis cu nimic viața preoțească, suportând cu curaj ultimele chinuri ale morții, survenită în 2 octombrie 1982, la vârsta de 80 de ani. La înmormântarea sa, oficiată de I.P.S. mitropolitul Alexandru Todea, au participat 101 preoți și o mare mulțime de credincioși.

Preotul **Teodor Miclea** s-a născut în 4 aprilie 1917 în comuna Racova, județul Satu Mare. În anul 1939, a absolvit Liceul *Papiu Ilarian* din Târgu Mureș, iar în 1943, Academia Teologică din Blaj.

La 21 martie 1943 s-a căsătorit și a fost hirotonit diacon, stabilindu-se la Turda, unde a funcționat până în 1944, când s-a refugiat la Blaj.

După eliberarea Ardealului în 1944, s-a stabilit în satul natal al soției, Coroiu - Mureș, unde a fost hirotonit preot.

Din cauză că în diverse ocazii și-a mărturisit cu îndrăzneală credința, a fost ridicat în repetate rânduri și dus la Securitate în Blaj, pentru interogatorii de două - trei săptămâni.

În octombrie 1950, a fost arestat de Securitatea din Tg. Mureș, condamnat de Tribunalul Militar Cluj - după șase luni de anchetă - într-un lot de 18 preoți uniți, - și închis la Jilava, Poarta Albă, Gherla, Baia Sprie. Motivul: "instigare publică cu caracter religios și național, subminarea noii orânduiri socialiste".

A fost eliberat în 1952.

¹⁰ Capitul este constituit din canonicii - sfetnici ai episcopului, de obicei în număr de nouă.

Părintele **Ion Mihalca**, parohul Rebrîșoarei - Năsăud, a fost condamnat în 1950. A trecut pe la Securitatea din Cluj și prin închisoarea din Aiud.

Preotul **Ion Mihăilaș** a fost arestat în 1950. Închis la Tg. Mureș, Cluj, Gherla și Aiud, a fost eliberat în 1956.

Preotul **Ioan Mihoc** a fost închis la mina de plumb de la Baia Sprie. Preotul Ion Mihu a trecut prin închisorile comuniste.

Părintele **Vasile Mititean**, parohul Nimijeii, a fost arestat de Securitatea din Năsăud în toamna anului 1948, fiindcă a cerut credincioșilor să reziste la presiunile de a trece la ortodocși. Deși chinuit la Securitate, părintele Vasile Mititean nu și-a vândut credința.

Iuliu Moga, preot și pictor, canonic la Blaj, a trecut prin închisorile comuniste.

Preotul **Ioan Moldovan**, canonic în Blaj, profesor de Religie și Canto bisericesc, fost primar al Blajului, arestat în 1917 apoi în octombrie 1948, a trecut pe la Mănăstirile Neamț, Căldărușani și pe la Sighet. A murit la Blaj, după 13 ani de suferință în iadul comunist.

Părintele **Ispas Moldovan**, hirotonit la data de 16 noiembrie 1930 de către mitropolitul dr. Vasile Suciul al Blajului, a servit ca paroh în comuna Boian, municipiul Turda, comună greco-catolică în întregime, până la desființarea Bisericii Greco-Catolice. Ne voind să slujească la ortodocși, a fost urmărit zi și noapte de Miliție. Soția sa, Maria Moldovan, relatează: «Ne-am mutat la Turda, unde speram să găsim serviciu. Într-o noapte au venit patru milițieni; l-au prins, l-au legat și l-au dus la Securitate în Cluj, într-un camion în care mai erau trei persoane pe care nu a putut să le vadă la față. Acolo l-au îmbrâncit într-o celulă, singur. L-au interogat și l-au învinuit că servește Sfânta Liturghie acasă, la care a răspuns: "Da, servesc în casa mea, singur; eu pot să servesc și aici, dacă am o bucată de pâine curată și puțin vin; eu sunt preot până la moarte." L-au îmbrâncit și l-au dus din nou în celula umedă și rece. L-au mai interogat, l-au învinuit cu fel de fel de lucruri neadevărate. După un timp, l-au trimis acasă, cu porunca de a se prezenta săptămânal la Securitate pentru a-i denunța pe oamenii care vorbesc împotriva regimului.

După o vreme a fost angajat la Fabrica de Sticlă din Turda, ca muncitor necalificat; a lucrat acolo până s-a pensionat de bătrânețe; datorită condițiilor foarte grele de muncă, s-a îmbolnăvit, umblând apoi din spital în spital. A decedat la 20 septembrie 1988».

Preotul **Gheorghe Morna** din Satu Mare, arestat în 1948, a trecut prin închisorile comuniste de la Oradea și Canal. Reîntors după 1964, a activat ca preot greco-catolic în clandestinitate.

Preotul **Moțoc** a fost închis în vremea prigoanei comuniste.

Alexandru Munteanu, preot din Ciugud - Alba, a fost condamnat la 15 ani de închisoare, trecând pe la Gherla, Baia Sprie, Sibiu, Jilava...

Părintele canonic **Ioan Munteanu** a fost parohul Sebeșului până în 1946, iar de atunci, paroh în Dârlos, județul Sibiu, unde, ajutat de credincioși, a construit o casă parohială, în care s-a mutat în 1948.

Sub amenințări și presiuni, în octombrie 1948, părintele Ioan Munteanu a refuzat să treacă la Ortodoxie și s-a retras cu soția și cu cei trei copii la Brateiu, unde locuiau părinții lui. Aici a lucrat ca muncitor pe un șantier de conducte magistrale ale Gazului Metan, mutându-se, după mersul lucrărilor, în diferite comune.

În 15 august 1949 se afla pe șantier în comuna Ungheni, județul Mureș, când a sosit o comisie formată din reprezentanți ai Securității, ai Regionalei de gaz metan Brașov și ai Regionalei de partid, cu sarcină de scoatere imediată din serviciu a preoților greco-catolici. Șeful Șantierului, inginerul Aurel Pop, bun credincios greco-catolic, îi angajase pe preoții greco-catolici Nicolae Roman, fost vice-rector la Academia Teologică din Blaj și pe Simion Butnariu, rămași fără serviciu în urma refuzului de a trece la Ortodoxie. Deși conducerea Șantierului s-a opus conducerii acestora, comisia și-a impus voința.

Că preotul Munteanu avea trei copii mici și o soție, ce conta în fața mărețelor idealuri bolșevice? S-a găsit totuși un evreu, dr. Eduard Warmbrand - contabilul șef de la Fabrica de mobilă "Bradul Ardelean" - care, deși era membru în Comitetul Orășenesc de Partid, a avut curajul să-l angajeze pe părintele Munteanu. Aici a lucrat până s-a pensionat.

În 1954, responsabilul de la Culte din Sibiu, însoțit de un securist, l-a chemat la biroul fabricii și i-a oferit 800 de lei peste salariul primit de la fabrică, dacă trece la ortodocși și acceptă să fie numit asesor consistorial

la Mitropolia din Sibiu. A refuzat. De atunci, periodic a fost chemat la Securitate și amenințat, cerându-i-se să treacă la ortodocși. Deoarece se știa că face Sfânta Liturghie acasă, cu participarea unor credincioși greco-catolici, i s-a cerut să nu-i mai primească, însă el nu a oprit pe nimeni.

Începând cu decembrie 1988, în înțelegere cu alți preoți și credincioși din mai multe localități, s-a început recitarea Rozarului timp de 24 de ore, de către credincioși, prin rotație, așa încât în fiecare clipă, undeva, cineva recita Rozarul. La împlinirea anului, a venit Revoluția din decembrie 1989, care a adus schimbări mari și în viața Bisericii Greco-Catolice.

Preotul **Ion Munteanu** din Ardușat, Maramureș, a fost condamnat pentru "uneltire" la un an de închisoare în 1952. Astăzi trăiește la Baia Mare.

Părintele **Natanail Munteanu**, fostul paroh II al Bucureștiului, a trecut prin închisorile de la Gherla, Baia Sprie și pe la Canal. Eliberat în 1964, a activat în clandestinitate, având o viață exemplară. A murit în 1992.

Preotul **Viorel Munteanu**, din Turdaș, județul Hunedoara, a fost arestat în decembrie 1948, deoarece a refuzat să treacă la ortodocși. A fost închis la Gherla, de unde s-a întors în iarna anului 1949, timp în care întreaga lui familie a fost evacuată din casa parohială și a locuit într-o șură. Elevul Eugen Munteanu a fost eliminat de la Liceul mixt din Blaj; de asemenea Tiberiu Munteanu, fiul mai mare al preotului Viorel Munteanu, a fost eliminat din Facultatea de Chimie de la Cluj, unde era student în anul III.